

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลคุณลักษณะทางประชากร ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรที่ทำการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่เป็นตัวแทนของครอบครัวในพื้นที่หมู่ 1-6 ตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 650 หลังคาเรือน ผู้วิจัยได้การสุ่มเลือกตามสัดส่วน 1:4 ของจำนวนหลังคาเรือนของแต่ละหมู่บ้าน หลังคาเรือนละ 1 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบจำเพาะเจาะจง ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 180 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิด และปลายเปิดประกอบด้วย 3 ตอน วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางประชากร ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปว่า

ด้านคุณลักษณะทางประชากรพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลแม่ลามีอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 32.22 รองลงมาคืออายุ 60 ปี ร้อยละ 30.56 และส่วนมากสมรสแล้ว ร้อยละ 72.78 ประชาชนมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. ร้อยละ 40.56 สถานภาพในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นคู่สมรสหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 46.11 การประกอบอาชีพประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 58.89 และรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 20.56

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดได้แก่คำถามที่ว่าวิธีการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่ถูกต้องตอบถูกร้อยละ 86.67 ทางด้านความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก

ประชาชนตำบลแม่ลา มีความรู้ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 53.33 และมีความรู้ อยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 0.56 เท่านั้น ด้านความคิดเห็นของประชาชนตำบลแม่ลา ที่ตอบแบบสอบถามพบว่า ข้อคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ คำถามที่ว่า การป้องกันโรค ไข้เลือดออก เป็นหน้าที่ของทุกคนได้คะแนนเฉลี่ย 4.12 และข้อคำถามที่ประชาชนตำบลแม่ลา มีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง ได้แก่ คำถามที่ว่า ครอบครัวที่ไม่เคยป่วยเป็นโรค ไข้เลือดออก ไม่จำเป็นต้องป้องกันหรือกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ได้คะแนนเฉลี่ย 2.61 ประชาชนตำบลแม่ลา มีความคิดเห็นต่อการป้องกันโรค ไข้เลือดออก อยู่ในระดับสูงมากที่สุด ร้อยละ 74.44 และมีความคิดเห็นต่อการป้องกันโรค ไข้เลือดออก อยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 2.22 เท่านั้น

ด้านปัจจัยอื่น พบว่า ลักษณะสภาพแวดล้อมบ้านพักอาศัยของประชาชนตำบลแม่ลา ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว ร้อยละ 65.56 ที่พักอาศัยมีแหล่งน้ำ ร้อยละ 60.56 และอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ลำคลอง หนอง บึง ร้อยละ 79.82 ลักษณะรอบบ้านมีหญ้ารก ร้อยละ 55.00 ส่วนการเดินทางในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาส่วนมากไม่ได้เดินทางไปต่างจังหวัด ร้อยละ 90.00

ด้านปัจจัยเสริม การได้รับข้อมูลข่าวสารของประชาชนตำบลแม่ลา ส่วนมากเคยได้รับความรู้ เรื่องโรค ไข้เลือดออก ในช่วง 1 เดือน คิดเป็นร้อยละ 96.67 แหล่งของข้อมูลที่ได้รับส่วนมาก ได้รับจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 89.44 ส่วนช่องทางที่ประชาชนอยากให้ เป็นช่องทางได้รับ ข้อมูลข่าวสาร เรื่องโรค ไข้เลือดออกมากที่สุด คือ การจัดการอบรมให้ความรู้ ร้อยละ 33.89 รองลงมา คือ การใช้เสียงตามสาย และประชาชนจะพบเห็นเจ้าหน้าที่ออกมาป้องกัน ไข้เลือดออก ในชุมชนเป็นประจำ ร้อยละ 72.78 ส่วนจะพบเห็นเจ้าหน้าที่มาป้องกันโรค นานๆ ครั้ง มีเพียงร้อยละ 13.33 เท่านั้น

ด้านพฤติกรรม การป้องกันโรค ประชาชนตำบลแม่ลา มีพฤติกรรม การป้องกันโรค ไข้เลือดออก ส่วนใหญ่ ร่วมกิจกรรม ร้อยละ 69.44 มีเพียงร้อยละ 5.00 เท่านั้น ที่ไม่คิดว่าเป็นวิธีที่ ป้องกันโรค ไข้เลือดออก ได้ ส่วนวิธีที่เลือกใช้ในการป้องกันโรค ไข้เลือดออกมากที่สุด คือ การใช้ทรายอะเบท ร้อยละ 88.89 ความถี่ในการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย คือ ทำเป็นประจำทุก 3 เดือน ร้อยละ 58.88 พฤติกรรม การนอนกลางวัน ส่วนมาก เวลานอนกลางวัน บางครั้ง ร้อยละ 48.89 และมีวิธีป้องกันไม่ให้ยุงกัด โดยใช้มุ้งลวด ร้อยละ 56.47

2. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรม การป้องกันโรค ไข้เลือดออก ของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแนวทางดังนี้

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรม การป้องกันโรค ไข้เลือดออก มีเป้าหมายสำคัญ เพื่อให้ ประชาชนตำบลแม่ลา ได้รับข้อมูล ความรู้ พังสนคติ และพฤติกรรม ในการป้องกันโรค ที่ถูกต้อง โดย ใช้ยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก ในความสำคัญ ของการป้องกันโรค ไข้เลือดออก โดยการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ด้วยตนเอง เป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าเมื่อ

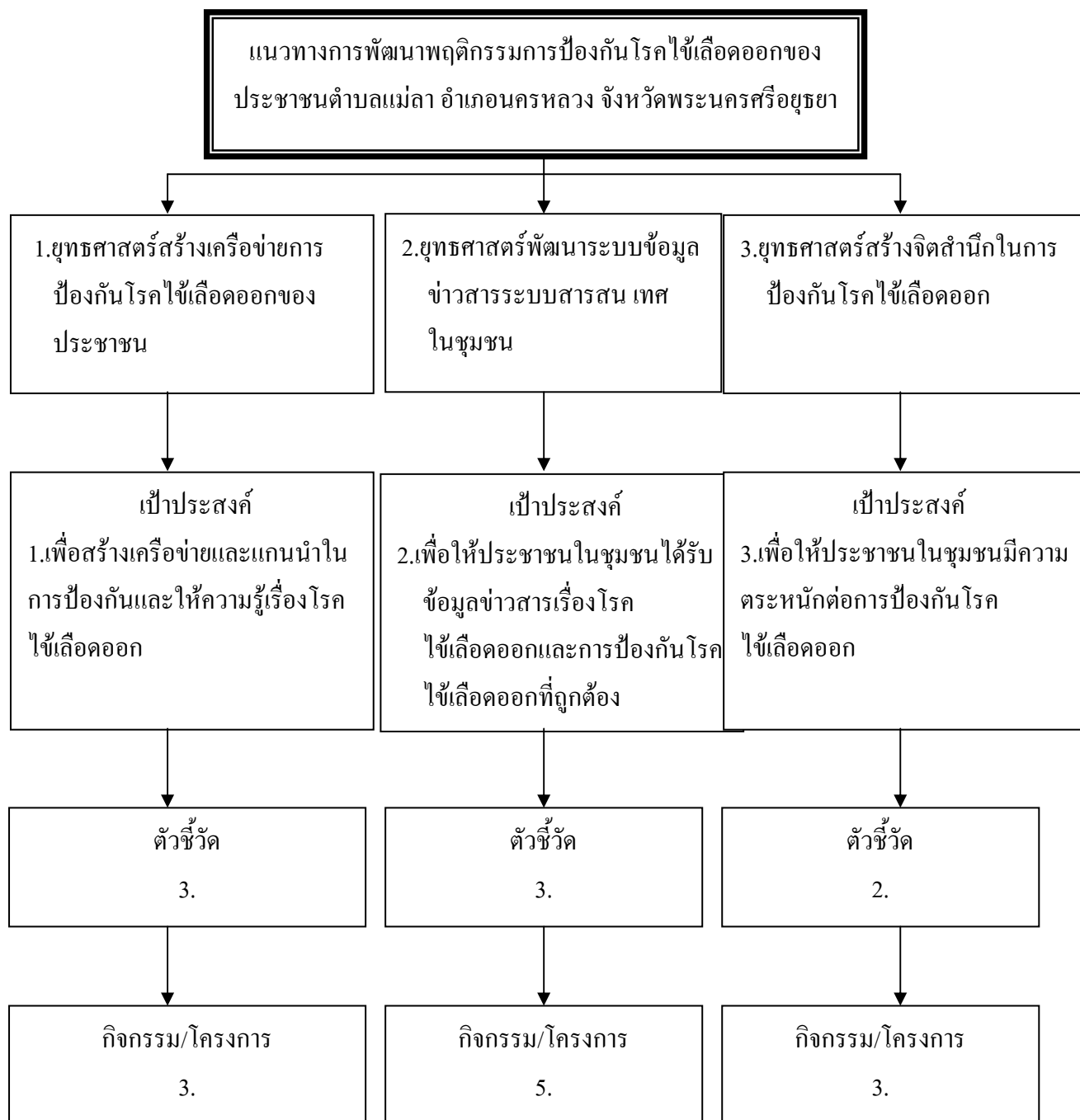
ประชาชนมีปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมในการป้องกัน โรคไข้เลือดออกที่ถูกต้องจะส่งผลให้เกิดการดูแลตนเองที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการพัฒนา โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่สำคัญรวม 3 วิธีการคือ

1. การใช้สร้างเครือข่ายในชุมชนในการป้องกัน โรคไข้เลือดออก
2. การให้พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร
3. การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกัน โรคไข้เลือดออก

ซึ่งประชาชนตำบลแม่ลาที่ตอบแบบสอบถามมีความรู้อยู่ในระดับสูงแต่ยังขาดความรู้ในเรื่อง ลักษณะทางกายภาพและการวางใจของยูงลาย ช่วงฤดูที่เกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออก ช่วงอายุที่พบผู้ป่วยมากที่สุด การปฏิบัติตัวเมื่อป่วยเป็น ไข้หรือ ไข้เลือดออก โดยมีแผนการเสริมสร้างความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกและความเข้าใจการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก โดยใช้การให้สุขศึกษารายกลุ่ม ส่วนแนวคิดและทัศนคติที่มีต่อวิธีการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ประชาชนตำบลแม่ลาที่ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติอยู่ในระดับสูงแต่มีทัศนคติปานกลางและตำราข้อในเรื่อง การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยูงลายไม่ใช่หน้าที่ของทุกคน วิธีการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยูงลายคิดว่าไม่ได้ผล ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชน อบต. เพราะไม่ใช่หน้าที่ โดยใช้แผนการปรับเปลี่ยน ทัศนคติและพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเน้นการสูญเสียที่เกิดจากการป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกและให้ตระหนักถึงวิธีการป้องกันการเกิดลูกน้ำยูงลายด้วยวิธีต่างๆ และประชาชนตำบลแม่ลาที่ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางมีพฤติกรรมรายชื่อตำราในเรื่องของไม่มีเวลาในการร่วมกิจกรรมกำจัดลูกน้ำยูงลาย ไม่เก็บภาชนะที่ขังน้ำโดยวิธีทางกายภาพ ไม่กำจัดลูกน้ำยูงลายเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยใช้การสร้างจิตสำนึกในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การจัดประกวดบ้านและหมู่บ้านปลอดลูกน้ำยูงลาย

ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาพัฒนาพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาเป็น 3 ยุทธศาสตร์ 3 เป้าประสงค์ 8 ตัวชี้วัด และ 11 กิจกรรม สามารถสรุปเป็นแผนผังการพัฒนาพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ภาพรวมของแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการโรคไข้เลือดออก
ของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากข้อมูลปัญหาและแนวทางการแก้ไขนำมา สร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์การพัฒนา ประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ ดังนี้คือ

วิสัยทัศน์

เป็นผู้นำในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการโรคไข้เลือดออก ใช้ระบบเครือข่ายการป้องกันโรคในชุมชน พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อชุมชน

พันธกิจ

เสริมสร้างพฤติกรรมป้องกันการโรคไข้เลือดออกเพื่อนำไปสู่สุขภาพที่ดีไม่เกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชนโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เป้าประสงค์การพัฒนา

1. สร้างเครือข่ายการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลแม่ลา
2. พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารระบบสารสนเทศครอบคลุมทุกด้านในชุมชน
3. สร้างจิตสำนึกในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : สร้างเครือข่ายการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน

เป้าหมาย

เพื่อสร้างเครือข่ายและแกนนำในการป้องกันและให้ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก

ตัวชี้วัด

1. แกนนำครอบครัว ผู้นำชุมชน นักเรียน อสม.ได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องไข้เลือดออกและวิธีการป้องกันโรคอย่างน้อย 1 ครั้ง
2. นักเรียนร่วมกิจกรรมป้องกันกำจัดลูกน้ำยุงลายทั้งที่บ้านและโรงเรียนทุกวันศุกร์
3. แกนนำครอบครัว อสม. ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกิจกรรมป้องกันการเกิดลูกน้ำยุงลายและประเมินค่าHI BIและCI ทุก3 เดือน

กิจกรรม/โครงการ

1. จัดโครงการอบรมผู้นำนักเรียนในโรงเรียน
2. จัดโครงการอบรมผู้นำชุมชน แกนนำครอบครัว อสม.
3. จัดโครงการประกวดอสม.ดีเด่น นักเรียนดีเด่นด้านการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารระบบสารสนเทศในชุมชน

เป้าหมาย

เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคไข้เลือดออกและการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ถูกต้อง

ตัวชี้วัด

1. ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกอย่างน้อย ปีละ 4 ครั้ง
2. นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกปีละ 2 ครั้ง
3. อสม.ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเลือดออกทุกเดือน

กิจกรรม/โครงการ

1. ให้ความรู้ให้ข้อมูลข่าวสารโรคไข้เลือดออกผ่านหอกระจายข่าว เสียงตามสาย วิทยุชุมชน
2. ประชาสัมพันธ์โดยใช้รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่
3. โครงการอบรมผู้นำนักเรียนด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค
4. โครงการอบรมพัฒนาศักยภาพอสม.
5. จัดประชุมอสม.ประจำเดือนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : สร้างจิตสำนึกในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

เป้าหมาย

เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความตระหนักต่อการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ตัวชี้วัด

1. ประชาชนในชุมชน นักเรียน อสม.ร่วมกันกำจัดลูกน้ำยุงลายทุกวันศุกร์
2. ค่าดัชนีการพบลูกน้ำยุงลายภาชนะต่อหลังคาเรือนไม่เกินร้อยละ 10 (HI) ค่าดัชนีการพบลูกน้ำยุงลายภาชนะต่อภาชนะในบ้านไม่เกินร้อยละ 20 (BI) ค่าดัชนีการพบลูกน้ำยุงลายภาชนะต่อภาชนะในโรงเรียนไม่เกินร้อยละ 20 (CI)

กิจกรรม/โครงการ

1. โครงการณรงค์และจัดกิจกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกในโรงเรียนและชุมชน
2. โครงการประกวดหมู่บ้านและโรงเรียนปลอดลูกน้ำยุงลาย
3. โครงการประเมินค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำ

1.1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามของประชาชนตำบลแม่ลา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายแสดงให้เห็นว่าเพศชายจะมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออก จะเป็นพ่อบ้านวัยกลางคนทั้งนี้เนื่องมาจากสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้เป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้านยังมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวและมีอิทธิพลเหนือครอบครัวถึงแม่หนุ่มสาวจะแต่งงานมีครอบครัวก็ยังคงอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันดังนั้นการดำเนินกิจกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกยังคงเป็นพ่อบ้านและแม่บ้านส่วนระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาแสดงถึงการได้รับการส่งเสริมทางการศึกษา และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรพันธ์ แน่นประโคน (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าลักษณะทางประชากรของประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีอายุระหว่าง 36-45 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

1.2 พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม และเหตุผลที่ไม่ร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่มีเวลา วิธีที่เลือกใช้ในการกำจัดลูกน้ำยุงลายโดยใส่ทรายอะเบท ความถี่ในการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายส่วนใหญ่ทำเป็นประจำทุก 3 เดือน พฤติกรรมการนอนกลางวันส่วนใหญ่นอนเป็นบางครั้ง วิธีป้องกันยุงลายเวลากลางวันส่วนมากมีวิธีการป้องกันยุงลาย และส่วนใหญ่มีมุ้งลวด จากข้อมูลการวิเคราะห์ข้างต้น พฤติกรรมการป้องกันโรคส่วนใหญ่มาจากความเคยชินในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละวันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพร ชุณวณิชยานนท์ (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าประชาชนในอำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการยอมรับทรายอะเบท และเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกเพราะเชื่อว่าการใช้ทรายอะเบทเป็นวิธีที่ได้ผล

1.3 ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก พบว่า ข้อคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบถูกมากที่สุด ได้แก่ คำถามที่ว่าวิธีการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่ถูกต้อง และอยู่ในระดับสูง ซึ่งบ่งบอกว่าประชาชนมีความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกแต่ก็มีบางเรื่องที่มีความรู้ต่ำอยู่คือโรคไข้เลือดออกเกิดขึ้นในฤดูยุงลายชอบวางไข่ในที่ใดตอบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา เล้าหัดตพงษ์ภูริ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาวะการณ์โรคไข้เลือดออกในพื้นที่ที่มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกสูงสุดและพื้นที่ที่ไม่พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก จังหวัดสุโขทัย ปี พ.ศ. 2542 พบว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกสูงสุดและพื้นที่ที่ไม่พบผู้ป่วยส่วนใหญ่ มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 79.8 และ 71.3 ตามลำดับ โดยคะแนนเฉลี่ยระดับความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามในพื้นที่ที่ไม่พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสูงมากกว่าร้อยละ 54.5 พื้นที่ที่มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกสูงที่สุด ร้อยละ 49.9

1.4 ความคิดเห็นของประชาชนตำบลแม่ลาที่ตอบแบบสอบถาม พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นว่าการป้องกันโรคไข้เลือดออกเป็นหน้าที่ของทุกคน และมีระดับมีทัศนคติต่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง แต่มีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับต่ำมากคือคิดว่าครอบครัวที่ไม่เคยป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกไม่จำเป็นต้องกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการป้องกันโรคเพราะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรวิทย์ เกตุโสภิต (2527 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลกระทบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการให้สุขศึกษาสำหรับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยการให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมโดยให้เข้าร่วมประชุม แล้วกลับไปปฏิบัติงานสุขศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในท้องที่ เป็นเวลา 4 เดือน จึงติดตามผลการปฏิบัติงานมุ่งศึกษาผลกระทบที่มีต่อความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของประชาชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ผลการวิจัยพบว่า

1.4.1 ภายหลังจากสิ้นสุดการประชุม ผู้นำชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นและมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออกดีขึ้น ซึ่งเป็นไปในทางบวก

1.4.2 ภายหลังจากการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนโดยผู้นำชุมชน เป็นเวลา 4 เดือนพบว่า ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้น และมีความคิดเห็นต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกดีกว่าก่อนให้สุขศึกษา

2. ด้านปัจจัยเอื้อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

ลักษณะสภาพแวดล้อมบ้านพักอาศัยของประชาชนตำบลแม่ลาผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว ที่พักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำ และแหล่งน้ำส่วนใหญ่เป็นลำคลอง ห้วย หนอง คลอง บึง ลักษณะบริเวณรอบบ้านมีหญ้ารก และในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาส่วนมากไม่ได้เดินทางไปต่างจังหวัด ซึ่งลักษณะปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณี นามม่วง (2547 : 123) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม พบว่า ปัจจัยเอื้อ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่าสภาพบ้านเรือนที่พักอาศัยเอื้อต่อการเกิดโรคก็จะทำให้พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกเกิดขึ้นตามไปด้วย

3. ด้านปัจจัยเสริมการได้รับข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำจากบุคคลรอบข้าง

การได้รับข้อมูลข่าวสารของประชาชนตำบลแม่ลาที่ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนมากเคยได้รับความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา แหล่งของข้อมูลที่ได้รับ ส่วนมาก

ได้รับจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รองลงมาคือได้รับจาก อบต.และได้รับข้อมูลข่าวสาร 3 เดือนครั้ง รองลงมาได้รับข่าวสารเดือนละ 1 ครั้ง ช่องทางที่ประชาชนอยากจะเป็นช่องทางได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคไข้เลือดออกมากที่สุดคือ การจัดอบรมให้ความรู้ รองลงมาคือใช้เสียงตามสาย รถประชาสัมพันธ์ ตามลำดับและส่วนใหญ่ประชาชนพบเห็นเจ้าหน้าที่มาป้องกันโรคไข้เลือดออกในชุมชนเป็นประจำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณี นามม่วง (2547 : 123) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ด้านปัจจัยเสริมในภาพรวม พบว่า ปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และในกรณีแยกตัวพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยเสริมด้านการให้ความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ด้านการได้รับรางวัลหรือการชมเชย ด้านบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ด้านบทบาทขององค์กรชุมชน ด้านบทบาทของครอบครัวหรือเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งให้เห็นว่าถ้าประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้รับคำชม ได้รับรางวัลจากองค์กร หรือชุมชนก็จะทำให้มีพฤติกรรมการป้องกันไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นด้วย

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่าตัวพยากรณ์ที่ดีซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชนในภาพรวม คือ ลักษณะสังคมประชากร ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ปัจจัยเสริมและปัจจัยเอื้อ เมื่อพิจารณาโดยแยกตัวพยากรณ์ พบว่า ตัวพยากรณ์ที่ดี คือ ปัจจัยนำคุณลักษณะสังคมประชากร ปัจจัยเสริมด้านการให้ความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ปัจจัยเสริมด้านบทบาทของครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน การได้รับข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยเอื้อด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของประชาชนทั้งหมดนี้มีความสอดคล้องกับปริศนาโมเดล (PRECEDE Model) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพแบบสหปัจจัย ที่มีสมมติฐานที่ว่าพฤติกรรมของบุคคลมาจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ดังนั้น การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องคำนึงถึงตัวพยากรณ์ที่ดีทั้ง 6 ตัวดังที่กล่าวมาตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับจังหวัดและระดับอำเภอ โดยเฉพาะระดับอำเภอควรมีนโยบายการดำเนินงานเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก โดยเน้นในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ส่งเสริมให้เพศชายซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือเป็นผู้นำชุมชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชนให้มีบทบาทในการป้องกันโรคไข้เลือดออก กล่าวคือ ด้านการจัดทำแผนงานด้านการเป็นผู้นำในการจัดกระบวนการ การแสวงหางบประมาณ การติดตามประเมินผลและการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

1.2 สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ถูกต้องและต่อเนื่อง เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง อันจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องไม่เกิดความเชื่อหรือความกลัวเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกโดยไม่มีเหตุผลหรือข้อมูลทางด้านวิชาการรองรับ

1.3 ส่งเสริมให้ใช้แนวทางการดำเนินงานในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากตัวพาการณที่ดีของการวิจัย คือ ปัจจัยเสริมด้านการให้ความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ปัจจัยเสริมด้านบทบาทของครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน ปัจจัยเอื้อด้านทรัพยากรและงบประมาณส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน

1.4 ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติงานป้องกันโรคไข้เลือดออก

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับตำบลและหมู่บ้าน จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยนำตัวพาการณที่ดี คือ ปัจจัยนำคุณลักษณะสังคมประชากรในด้านเพศชาย ปัจจัยนำด้านความกลัวเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของประชาชน ปัจจัยเสริมด้านการให้ความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ปัจจัยเสริมด้านบทบาทของครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน ปัจจัยเอื้อด้านทรัพยากรและงบประมาณและปัจจัยเอื้อด้านเทคโนโลยีในการป้องกันโรคไข้เลือดออก มาผสมผสานในกิจกรรมปฏิบัติงานให้เป็นรูปธรรม

2.2 ควรจัดการฝึกอบรมหรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เรื่อง โรคไข้เลือดออกไปสู่สาธารณชนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกอย่างถูกต้อง อันจะเป็นการแก้ไขความกลัวหรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

2.3 ใช้กลวิธีการจูงใจให้ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกัน โรคไข้เลือดออกด้วยรูปแบบต่างๆ อาทิ การแข่งขันครัวเรือนปลอดลูกน้ำหรือการประกาศเกียรติคุณรูปแบบต่าง ๆ

2.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมบทบาทของครอบครัวหรือเพื่อนบ้านในการป้องกันโรคไข้เลือดออก เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านให้ความสำคัญกับการป้องกันโรคไข้เลือดออกและเกิดพฤติกรรมการป้องกันโรคต่อไป

2.5 ประสานความร่วมมือในการจัดหางบประมาณในการดำเนินงานป้องกันโรคไข้เลือดออกในทุกระดับ โดยเฉพาะจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อนำไปใช้ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกแก่ประชาชน โดยเน้นการแก้ไขในเนื้อหาที่ประชาชนยังไม่สามารถระบุได้ว่ามีระดับความเป็นจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ดังนี้

2.5.1 ปัจจัยนำ ควรเร่งรัดแก้ไขให้ประชาชนซึ่งยังมีความเชื่ออยู่ในระดับปานกลางให้มีความเชื่อที่ถูกต้อง เช่น เชื่อว่าโรคไข้เลือดออกสามารถติดต่อกันได้ ความเชื่อที่ว่าผู้ใหญ่จะไม่ป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกเนื่องจากมีภูมิคุ้มกัน ความเชื่อที่ว่าหากถูกพาหะนำโรคไข้เลือดออกกัดเพียงครั้งเดียวก็อาจเป็นไข้เลือดออกได้ ความเชื่อที่ว่า การป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกทำให้เสียชีวิต เป็นต้น

2.5.2 ปัจจัยเสริม ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนมีกิจกรรมการชมเชยผู้ที่ดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกทั้งในระดับครอบครัวและในระดับชุมชน ทั้งนี้ อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมภายในชุมชนเองหรือร่วมกับองค์กรภายนอก รวมทั้งองค์กรชุมชนควรเพิ่มบทบาทด้านการจัดกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกด้วย

2.5.3 ปัจจัยเอื้อ ควรส่งเสริมให้ประชาชนนำเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมและปลอดภัยในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกมาใช้ให้มากขึ้น เช่น การกำจัดลูกน้ำด้วยปลาหางนกยูง นอกจากนั้น ควรสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อให้ชุมชนสามารถค้นหาหรือพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกได้ด้วยตนเอง

2.5.4 พฤติกรรมการป้องกันโรค ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมกำจัดยุงให้มากขึ้น เช่น การปล่อยปลากินลูกน้ำ การสำรวจลูกน้ำ การตักลูกน้ำทิ้งทุก 7 วันและการใช้ยาป้องกันหรือกำจัดยุง เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวยังอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงลึก และเป็นประโยชน์ในมุมมองของชุมชนโดยตรง
2. ควรศึกษาวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลาย กับ อัตราการเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชน
3. ควรมีการศึกษาปัจจัยของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับตำบล เช่นเวลาในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในหน้าที่ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก
4. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกในระดับจังหวัด และระดับประเทศ
5. ควรศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก
6. ควรศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการให้ความรู้และประสิทธิภาพของสื่อเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก เพื่อให้มีแนวทางในการให้ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างเหมาะสม
7. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก
8. ควรศึกษาตัวแบบประสิทธิผลการสร้างพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก
9. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในตำบลแม่ลาเพียงตำบลเดียว ควรมีการศึกษาในระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆกับระดับการปฏิบัติงานป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกเพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาในระดับนโยบายต่อไป